

Problemen med tolkningen om var det forsande vattnet fanns har varit föremål för diskussioner många gånger - och är det fortfarande - men nu tänker jag inte på den historiska sidan av saken utan på den naturvetenskapliga! Det ser ut som om man där inte känner till ett antal stora översvämningar vid Stäket under 17-1800-talen.

Den här artikeln är en lägesrapport under pågående forskningsprojekt. Jag kanske får anledning att rapportera något helt annat innan året är slut.

Svensk forskning, Lauritz Weibull och Google

Märkligt att svensk forskning inte har ändrat på – eller ens diskuterar – ett antal felaktigheter i historieskrivningen, trots att man konstaterat att svensk forskning **numera erkänner** att händelserna med Olav och Agne inte ägt rum på platsen för det äldsta Stockholm. Så sent som våren 2016 publicerade plötsligt en forskargrupp en bok om Stockholms äldsta historia, där Weibulls gamla och felaktiga idé tillämpades - den som krävde att väderstrecken i isländska texter måst vridas för att stämma med verkligheten!

När boken marknadsfördes i Vetenskapsradion slank hela historien om Olav med i reportaget. Han blev därmed på nytt kopplad till Stockholms historia, trots att han aldrig haft något att göra med platsen för ett blivande Stockholm. Jag ser av författarens ordval att denne påverkats av förlegad forskning förmedlad via Google.

När Olav och Agne för 1000 år sedan vistades i kommunens farvatten var kartor ett okänt begrepp. Kartan här intill ritades 500 år senare och då upplevde man fortfarande stockholmområdet som en "Upplands skärgård" visande både Stockholm och Uppsala i samma skärgård.

Dags för forskningen att rensa i den förlegade historieskrivningen.

Jag har framhållet för några inflytelserika historiker att man inte bara skall säga att man har övergivit Weibulls idéer i största allmänhet. Man bör offentligt vrida tillbaka väderstrecken, som är ett förståeligt begrepp för alla, samt uppmana forskarkåren att rätta till sådant i historien som blivit fel. Det räcker uppenbarligen inte med att de stora bokverken från 1960-talet och 2010-talet har rensat bort felen.

Dags att gå vidare.

Min kritiska analys av det stora materialet har givit mig nya infallsvinklar. Några av dem är av typisk lokalforskarmodell. En bygdeforskare läser inte bara historiskt betingade texter. Den lokala geografin och geologin är underlaget för historien. Mycket finns också att läsa i lokal litteratur om sjövägar, brobyggnader, hålvägar, runstenar, fornminnesplatser, och ibland händelser av rikskaraktär.

Allt detta bildar således en komplex väv, som blir bas för tvärvetenskapliga studier. Jag har infogat vetenskapsgrenar som hydrologi och hydrodynamik för att finna svaren på orsakerna till den speciella vattenföringen vid Stäket. Vår lokala forskning om Stäketsunden som för tusen år sedan hette Stocksunden, har här en mycket speciell hydrologisk företeelse att ta hand om. Jag har känt till den sedan bra många år tillbaka, men inte till fullo förstått vidden av de många översvämningar som **undervattenströskeln** vid Stäket skulle komma att ställa till med för oss.

Det verkar som om den professionella forskningen inte heller tänker på den "lokala" tröskeln vid Stäket när man beräknar riskerna för kommande skyfall. SMHI hade den inte i åtanke, när man 1997 besvarade kommunens förfrågan om hur mycket Mälaren skulle stiga om ett lika stort oväder drabbade Sverige, som det Tyskland råkade ut för samma år.

Texterna visar att det kunde vara forsande vatten vid Stocksunden när Olav och Agne var där. Att den forsen inte var permanent framgår också av texterna. Det var bara vid kraftigt vårflöde som det var stark ström. Jag brukar berätta att den första propellerdrivna ångbåten måste vänta i 4 dygn innan forsen lugnades så mycket att den kunde betvinga strömmen.

Avståndet mellan tröskeln och normalvattennivån borde för lång tid framåt vara detsamma. Bägge höjs i takt med landhöjningen. Så ett våldsamt skyfall över Uppland kan skapa lika stora översvämningar som de som jag berättar om längre fram, där jag hänvisar till textavsnittet med översvämningarna 1780 och 1839.

Kan humanistisk forskning och naturvetenskapen gemensamt lösa ett historiskt problem?

Det **viktiga** är emellertid att jag nu anser mig ha funnit att naturvetenskapen skulle kunna ge oss en ”opartisk” bedömning vid bestämmandet av platsen där Olav Haraldsons och kung Agnes besök ägde rum. Det var nämligen inte i Stockholm. Samtliga texter säger att det var där nuvarande – och dåvarande! – mälarfjärden Skarvens vatten strömmade ut i **havet**. De säger att det var **fors** på platsen för Stocksunden. Upplands-Bro låg som sagts vid Svitjods havskust, när Olav och Agne figurerar i vår lokala historia..

Jag vill visa att en tvärvetenskaplig forskning kan lösa den månghundraåriga trötan om hur vi skall tolka väderstrecken i texterna för att få den sanna bilden av vår bygds tidiga historia. Den fysiska verkligheten och ett antal detaljerade rapporter kommer att visa oss entydigt var de tidigare nämnda ’historiska äventyren’ ägde rum - och dessutom ge oss en förklaring på hur det kunde bli flera stora översvämningar, exempelvis de jag råkar ha upplysningar om, år 1780 och i perioden 1804-ca 1861. Då var nivåskillnaden som mest 1,2 m. Översvämningarna förstörades av 1804 års brobygge vid Stäket.

Det hela började med att vår bygd vid sekelskiftet 1800 fick en rik och inflytelserik ny ägare av herrgården Almarestäket på vars mark Stocksunden = Stäketsunden var belägna. Han hette Samuel af Ugglas. Hans klättring på karriärstegen från prästson i Dalarna till landet högsta ämbeten, till kungens personliga vän och rådgivare, är minst sagt sagolik.

Greven ville göra en storslagen insats för sin nya hembygd. På eget initiativ lät han bygga en ny och bättre öppningsbar bro över Stäketsundet. Både den viktiga sjötrafiken mot Uppsala och ”riksvägen” mellan Bergslagen och Stockholm korsar varandra i sunden och han erbjöd en elegant lösning. Han bekostade bron med egna medel. Kungens tackbrev för grevens insats bär syn för sägen. Ingen av dem tycks ha känt till att allvarliga översvämningar då och då inträffar när Skarvens stora överskottsvatten skall ut i Mälaren vid det grunda och smala sundet. Se vidstående bild

Bron anlades bredvid resterna av flera tidigare misslyckade broar som uppförts under 1600-talet. Platsen var vid det smalaste stället i sundet. Om man velat minska risken för översvämningar borde bron ha byggts där sundet var som bredast.

Det måste också ha funnits en stenkista med plats för öppnings-

maskineriet och en fortsättning av vägbanken på hitre sidan av sundet. Vägbanken mitt i bilden är ca 2,5 m hög och fortsätter med **samma höjd ca 25-30 m** fram till landsvägen invid minnesstenen över brobygget. Lagg märke till det smala sundet, där allt strömmande vatten från det inringade området på den stora kartan längre fram skall ta sig ut på Mälaren.

Efter fotograferingstillfället har en öppning med 8 meters bredd gjorts i vägbanken för översvämningvattnet. Med vägbankarna var det bäddat för decennier med större och mindre översvämningar. Det var således inte bara undervattentröskeln vid Stäket som dämde upp vattnet. Människors byggnationer förvärrade saken. Det betyder att de generella teoretiska beräkningsmodeller för vattenföringen som geofysiker använder bör justeras med hänsyn till Samuel af Ugglas väldiga barriär tvärs över Skarvens utlopp.

År 1839 hade man emellertid planer på att utnyttja även det mindre sundet för en total omläggning av båttrafiken. Otto Modig, sedermera chef för Väg och Vattenbyggnadsstyrelsen, gjorde beräkningar och kartor för att utnyttja även det mindre sundet. Utförliga ritningar av förslaget har UKF presenterat i sina Nyhetsbrev och på sin hemsida. Dessa är framtagna av min kollega Ulf Björkdahl som också har en egen hemsida med utförliga detaljer. Hans hemsida kan nås från UKF:s öppningssida.

År 1859 har Gustaf Nerman vid Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen presenterat en plan och ett kostnadsförslag för en ny bro. Han konstaterar att 1804 års bro byggts ”felaktigt” på det smalaste stället. Den nya bron skall nu läggas på platsen för färjeläget där sundet är bredare och där översvämningarna kommer att bli mindre.

Just nu vill jag bara göra en anknytning till det som sagde Gustaf Nerman långt senare framhållit i Historisk Tidskrift 1893. Han hade hela sitt liv arbetat med kanaler och järnvägar. Med sin breda yrkeserfarenhet säger han följande angående översvämningarna vid Stora och Lilla Stäket: *”Antagligt är, att vatten har endast vid höga vattenstånd därstädes (i det här fallet Lilla Stäket) kunnat framrinna, och att detsamma åtminstone en gång upprepats för beredande af vattens aflopp från Skarven, där än i dag vattenståndet kan stiga 1,2 meter öfver det nedan Almarestäk, vilket framgår af en af O. Modig i augusti 1839 verkställd undersökning därstädes”*.

Vad hände år 1780 – således **före vägbankens tillkomst?**

Det har varit två mycket stora översvämningar både vid **Stäket** och i **Stockholm!**

1. Vad hände år 1780 vid **Skarvens avlopp** till Mälaren?

[Du kan läsa hela rapporten i Inrikes Tidningar](#) .

Kortfattat står det så här: *Inrikes Tidningar berättar att blåst och isgång gjorde att färjans 5-tums tross brustit och färjan drivit ut i Görvälnfjärden varifrån den ”nu med mer än Tusende Mans arbete ej kan återföras, innan Wattuströmmen och Isgången något afstanna”*.

2. Vad hände 1780 vid **Mälarens avlopp till havet** i Stockholm!

Vattennivån steg till ca 2,5 meter över medelnivån. Den dittills största i stadens historia!

[Du kan läsa en utförlig rapport i Hushållningsjournalen för år 1780.](#)

Ett utsnitt ur Journalen lyder: *”Vattnet uti Mälaren steg än vidare i denna månad, och skall hava varit 4 och en halv à 5 alnar högre än vanligt, vid vilken höjd det ock stod till månadens slut, varigenom icke allenast en myckenhet sidlända åkrar och ängar, runtomkring denna stora Sjö blivit satta under vatten, utan ock många hus och Männingsrum blivit för någon tid obrukbara.”* (Enligt då gällande höjdsystem, således mindre i verkligheten)

Vad kan vi nu säga om de två översvämningfallen? Det tog viss tid för vattenmassorna i Skarven att ta sig förbi Stäket. Där bidrog de sedan med att tillsammans med Mälarens många andra tillflöden höja vattennivån i Mälaren till närmare 3 meter. Vi lär oss av detta att Skarven fungerar som ett av många tillflöden till Mälaren. Den kan ses som en väldig flod vars källflöden är alla de vattendrag som jag ringat in på den stora kartan längre fram.

En återblick

Jag anser det nu vara angeläget med en återblick till det som sagts i tidigare rapporter om forskningsläget i vårt projekt om de äldsta beskrivningarna av vår bygd. Innan jag låter dig ta närmare del av de minst sagt komplicerade förloppen i tid och rum måste jag repetera en del av det som stått i tidigare rapporter om forskningsläget eftersom detta mail främst går till andra än prenumeranterna på våra Nyhetsbrev. Ytterst går hela resonemanget tillbaka till de olika **isländska** skrifter som **initierat** hela resonemanget.

Det finns då **ytterligare en motsägelsefull omständighet** som en läsare måste ha i minnet för att rätt förstå sammanhangen. Det farvatten som Olav och Agne vistas på har i **källskrifterna** varierande namn. Den isländske författaren till den äldsta texten – den s.k. Legendariska sagan, visste att vattendraget hette **Skarven**. Det visste inte författaren till texten i den s.k. Heimskringla. Denne använde därför det neutrala namnet Lagen (*Lögen och varianter*). Ordet lagen är här ett allomfattande namn för 'vatten', släkt med: lagun – lag – vätska. Vissa uttolkare av texterna har – dessvärre – menat att Lagen är Mälaren. På 1000-talet fanns emellertid bara Skarven och havet. Ett hav svämmar inte över för ett skyfall över Uppland. Det gör däremot Skarven. Mälaren fanns inte förrän omkring år 1300 då landhöjning pågått i 300 år efter de två kungarnas besök.

Granskning av andras tolkningar

När jag studerat och skrivit om mina iakttagelser har jag inte alltid kommenterat andra forskares val av argument för sin åsikt. Jag har lyft fram sådant som gäller för mina iakttagelser. Eftersom andras argument i vissa fall till synes gått "segrande fram" vill jag nu presentera några av dessa och försöka förklara varför man valt dem, och inte mina.

Frågan om Olav Haraldsons anknytning till Stockholm spelade en **mycket central roll** vid tidpunkten för **firandet av Stockholms 700 års jubileum 1952-53**. Redan på 1920-talet blev Olav knuten till Stockholm, ofta med tilläget "den Helige". Den främsta förespråkaren för Olav den Heliges roll i stockholmshistorien var tidigt den mycket uppskattade arkeologiprofessorn och radiotalaren Birger Nerman. Inför det stundande jubileet skulle **huvudstaden** Stockholm kunna tänkas ståta med den äldsta förhistorien bland Europas huvudstäder. Den andemeningen tillsammans med vridning av väderstrecken var "högsta lag" ännu på 1980-talet. Detta har jag behandlat i flera studier som kan återfinnas på hemsidan, Skriv Weibull i sökrutan på öppningssidan.

Stocksunden – plural form

Jag har i min tolkning funnit att begreppet **Stocksunden** spelat en central roll i de aktuella historiska sammanhangen. Stocksunden finns på främsta plats inte bara i den äldsta och mest kompletta handskriften om Olav den Helige. Stocksunden finns också med i allra högsta grad i den gamla Ynglingasagans berättelse om kung Agne.

I den fullständigaste **handskriften** om Olav och i 1800-tals-tolkningen av Ynglingasagan används ordet i **pluralform - Stocksunden**. Man drog snabbt den slutsatsen att namnet

Stockholm måste ha ett samband med Stocksunden. Eftersom redan 1600-talsprofessorn Olof Rudbeck, som inte kände till landhöjning, hade placerat händelsen vid Stockholm där vattnet då strömmade ut i havet, kunde man nonchalera pluralformen. Det måste ha varit fel med pluralformen ansåg man.

Introduktion av Två nya iakttagelser i isländska texter

1 - Olofsagan

1 - Textförfattaren till isländska sagan visste att det **kunde bli översvämningar** i Mälarfjärden Skarven. Med andra ord: **det fanns en undervattenströskel** vid det större av Stocksunden som dämde upp vattnet en längre eller kortare tid.

Olav Haraldson hade åberopat släktskap med svenska kungen och hade troligen därför blivit insläppt vid det med stockar stängda, men öppningsbara spärrfästet vid Stocksunden – dagens Stäket. Den norska kungen hade dock brutit freden och farit plundrande fram i Svitjod. När han sedan försökte ta sig förbi spärranordningen vid Stocksunden hade den svenska kungen Olov Skötkonung förstärkt bevakningen med sin flotta och placerat sin ”mannahär” öster om Stäketsundet på Järfällasidan. Se kartan med sunden på första sidan.

Olav Haraldson blev till slut tvungen att övervintra i Skarven. Vid vårfloden hoppades han(!) att vattennivån skulle bli så hög i det mindre sundet, att han kunde ta sig ut den vägen. Där låg han nu och väntade hela vintern. Vårfloden blev emellertid inte särskilt stor, men tillräckligt så att ”skeppen gick med fart ut över grundet och kom alla hela ut på **havet**”.

Jag har frågat mig: hur kunde norska kungen **hoppas på möjligheten av en kraftig vårflod** när han valde att övervintra i Skarven? Visste den tonårige kungen - eller rättare sagt hans rådgivare – att det brukade vara högvatten på våren vid Stocksunden?

Ja, det visste man. På den tiden var man medveten om att det kunde bli så mycket vatten i Svitjod att det blev stora översvämningar vid Stocksunden = Stäket. I texten står det: ”*Det föll den tiden mycket regn. I hela Svitjod faller vart rinnande vatten ut i Skarven och från denna går ut till havet allenast en mynning som är så smal, att mången å är bredare. Då det regnar mycket och töar, faller vattnet så häftigt, att det är fors i sundet och Skarven stiger så mycket upp på landen, att det är stor översvämning*”.

2 -Den Legendariska Olofsagan vet mer om vattenföringen i Svitjod

2 - Den 800-åriga texten säger att ”*Skarven är ett **övermåttan** stort vatten som utbreder sig **kretsformigt** inåt landet*”. Det är just detta vatten som jag har ringat in på den stora kartan på sidan 8. Visst är det ett stort vatten, det omfattar nästan halva Uppland, och nog kan man säga att det utbreder sig kretsformigt, när du endast kan **ta dig ut ur det på samma ställe som du seglat in!**

Jag menar nu att den geografiska, geofysiska och hydrologiska **verkligheten** överensstämmer med den isländska textens ord ”**ett övermåttan stort vatten som utbreder sig kretsformigt inåt landet.**”

I Svitjod fanns alltså ”*ett övermåttan stort vatten som heter Skarven. Det utbreder sig kretsformigt inåt landet.*” Det visste islänningar och norrmän.

Det verkar som att den del av svensk forskning, som jag haft kontakt med inte fullt ut uppmärksammat att här finns något som jag tror är ovanligt. Ett **separat sjösystem inuti det större systemet Mälaren**. Inte ens Nils Ahnlund, den mest kunniga Stockholms-forskaren tar upp detta faktum i sin mycket utförliga redogörelse om forskningsläget i samband med 500-års-minnet av Stockholms tillkomst 1952-53. Avslutningsvis behandlar jag där saken utförligare.

Ett försök att beskriva forskningsläget inom den svenska forntidsforskningen

Jag finner att den svenska forskningen huvudsakligen förlitat sig på den **efterhandsbearbetning** av Olavs-texten som den välkända islänningen Snorre Sturlasons själv gjort, när han förkortade sin ursprungliga Olavs-saga, vilken sedan blivit publicerad under namnet Heimskringla i första hälften av 1200-talet. I denna ’**reviderade**’ version får vi veta att båtbesättningarna skulle ha grävt sig ut till havet genom ett näs och därmed skapat Söderström. Snorre Sturlasons auktoritet har gjort de flesta historieskrivare hänvisar till Heimskringla. Denna tolkning leder till att det var i Stockholm han grävde sig ut. Alla som velat bevisa att Olavs ’äventyr’ tilldrog sig i Stockholm använder sig av den versionen.

Men arkeologiska undersökningar vid byggandet av nya Riksdagshuset på 1970-talet har tydligt visat att det omkring år 1000 fanns minst fem öppna sund mellan havsviken (’Mälaren’) och havet. Principiellt sett är alltså de tolkningar som stöder sig på Heimskringla irrelevanta i just denna fråga.

Även historikern Erik Gustaf Geijer visste i mitten av 1800-talet att Söderström redan fanns. Det hade man konstaterat vid reparation av Polhemsslussen. 1700-tals historikern Lagerbring raljerade över det faktum att svenska kungen skulle ha placerat sin ”mannahär” på bara ett stenkasts avstånd från platsen där Olavs manskap höll på att gräva sig ut med tre skepp. ”Det måste ha varit sömnigt manskap som inte sett att tre fartyg gräver sig ut.”

Eftersom det alltid varit öppet vatten vid Söderström har det aldrig funnits något att gräva i. Någon utgrävning har det således aldrig varit.

Numera kan forskningen utnyttja en tidigare försummad text som i viktiga detaljer följer dagens topografiska utformning. Den får egen beskrivning längre fram.

Vattenföringen i Stocksunden - Stäketsunden

Jag lyfter numera fram den text som berättar att en okänd författare – islänning eller norrman – visste att det kan bli stora översvämningar i farvattnet Skarven. För att det skall bli översvämning måste det finnas en tröskel under vattenytan som gör att vattenflödet bromsas upp. Sådana **trösklar finns i de två Stocksunden**, som i vår tid är Stäketsunden.

En mycket hög tröskel finns vid det mindre sundet, där vatten rinner fram bara vid extra stor vårfloed. Vid det större är det alltid mer eller mindre strömmande vatten. Vid enstaka tillfällen, som det tidigare nämnda år 1780, har det uppstått översvämning av naturlig orsak. I mitten av 1800-talet var det en oskickligt byggd bro över sundet som skapade översvämningar.

Efter kontakter med Geo-fysiska institutionen vid Stockholms universitet och SMHI ställer sig dessa **frågande** beträffande förekomsten av en undervattenströskel vid Stäket. Någon sådan tycks man inte ha hört talas om. När jag frågat har jag fått veta att översvämningar i

Mälaren beror på en undervattenströskel **vid Norrström**.

Men den tröskeln kan inte ha börjat påverka vattenföringen i Upplands-Bro förrän landhöjningen gått så långt och havsviken ”Mälaren” lyfts upp så mycket att dess vatten börjat strömma ut i havet vid Norrström. Mälaren är inte permanent omtalad som insjö förrän omkring år 1300.

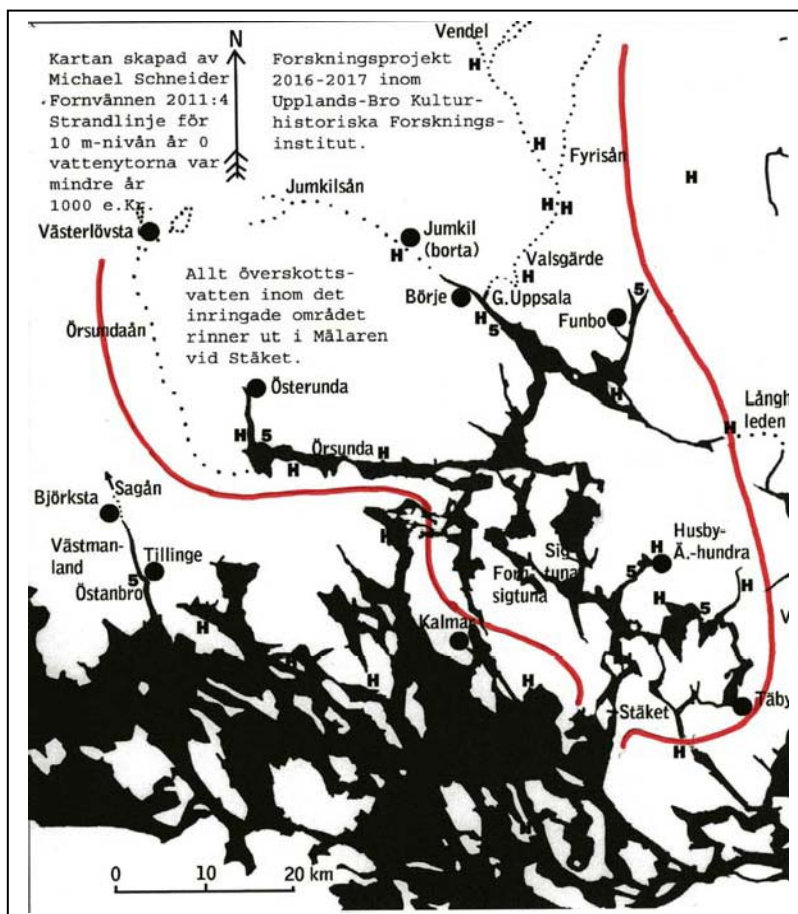
Det verkligt intressanta är att det kunnat bli översvämningar i Skarven innan Norrströmströskeln kommit i funktion. Detta framgår nämligen av en 800 år gamla informationen i den isländska texten.

*”Då det regnar mycket och töar faller vattnet så häftigt, att det är fors i sundet och Skarven stiger så högt upp på landen, att **det är stor översvämning**.”*

Att det kunde bli översvämningar i Skarven visste man alltså på Island redan när kung Olav var hos oss ca 300 år innan Mälaren höjt sig ovanför havsnivån. Därmed är vi framme vid kärnpunkten i mina försök att förklara att det fanns en fors ute i havet år 1008.

Skarven var – när Olav den helige besökte området – i själva verket ett **separat vattensystem ute i havet** som endast gav sig till känna när det var extra stor vårflod.

Detta slutna vattensystem fungerar på samma sätt ännu idag, vilket framgår av den stora kartan. Landhöjningen hade ’på ett finurligt sätt’ bundit samman ett stort antal fjärdar och givit dem **ett gemensamt utlopp och inlopp vid Stocksunden**. Dessa fjärdar i havet var sammanlänkade. Alla tillflöden från Örsundaån och Jumkilsån i väster, från Fyrisån i norr och från Sävjaån i öster avvattnades till Skarven.

Det gjorde också – och gör ännu idag – sjöarna Funbosjön, Fysingen, Norrviken, Vallentunasjön m.fl. vattendrag öster om Skarven. På Olavs och Agnes tid fördes vattnet ut på havet, nu kommer det ut i Mälaren vid Stäketsunden. Det är sannerligen ingen överdrift när det i den äldsta och mest detaljrika texten - den Legendariska – sägs att Skarven är ”**ett övermåttan stort vatten**”. Att detta vatten i sagan sägs utbreda sig **kretsformigt** är en träffande beskrivning eftersom den som har seglat in i Skarven kan nå vilket vattendrag som helst utan att lämna detta ’övermåttan stora vatten’.

Enda utvägen är samtidigt den enda infartsvägen via

Stocksunden, dvs säga dagens Stäket. Tröskeln vid Stäket dämmer alltså upp vatten från närapå halva Uppland.

I mina kontakter med den professionella forskningen har jag fått veta att Mälaren är indelad i ett 20-tal 'bassänger'. Jag tolkar saken nu, som att den bassäng jag beskrivit ännu finns kvar i Mälaren. Eftersom den är så stor - hela det inringade området på min karta - så skulle ett skyfall i vår tid kunna skapa en stor översvämning på samma grunder som det för tusen år sedan kunde bli förfall ute i havet vid Svitjods södra strand.

Om detta resonemang stämmer så skulle man därmed kunna säga att oceanologerna hjälper historieforskningen att förklara hur det varit möjligt **att vattennivån under en begränsad tid kunnat ligga högre upp vid kommunens strand mot Skarven än mot Mälaren.**

Jag är medveten om att det för kanske två tusen sedan funnits ett "ett utsläpp" från bassängen vid landbryggan mellan Hjälstaviken och Bälsundaviken. En delförstoring av topografiska kartan 1993 visar emellertid att 10-meters nivåkurvorna från respektive vik möts på toppen av landbryggan. Kanske en uppgift för hugade läsare att försöka hitta andra ställen för utsläpp av vatten från den stora bassängen.

Söder om Stocksunden kunde det rimligtvis inte bli stora översvämningar eftersom ett hav inte kan svämma över efter ett aldrig så stort skyfall eller kraftig vårflod över Uppland. Mälaren var ju vid denna tid inte någon insjö utan en del av havet.

Kommentarer och vissa tillägg med anledning av det ovan sagda

Utgångsläget för mitt resonemang går tillbaka på min tämligen nya idé att försöka finna **platsen för** kung Olavs och kung Agnes ageranden i vår bygd utan att förlita mig på de manipulerade väderstreck som ofta används i texterna. Även om de isländska prosatexterna ursprungligen utgått från **rimmade** verser som hyllade uppmärksammade personer så kan det ändå ha uppstått osäkerhet om väderstrecket i verkligheten varit 'si' eller 'så'.

Jag hade nämligen funnit att de två huvudpersonerna i sina respektive texter var kopplade till en plats där bygdens vattenvägar ledde ut på havet i en fors. Texterna poängterar att det på våren kan vara mycket kraftiga forsfall.

Detta med forsfall måste vara ett ämne för den forskning som arbetar med hur regnet bär sig åt när det hamnat på marken. Således en fråga för SMHI och Geofysiska institutionen vid universiteten. Vid mina studier om vår bygds historia fann jag tidigt att det kunde vara stark fors vid Almarestäket.

Det är numera ett känt faktum att Upplands-Bros södra strand var havets strandlinje för tusen år sedan, när de nämnda kungarna var med om några 'äventyr' där vattnet strömmade ut i havet. Det skulle dröja ända in på 1960-talet innan svensk fornforskning förstod att de nämnda kungarna i själva verket varit gäster i vår bygd och inte i Stockholm.

1952 skulle Stockholm fylla 700 år. Ihärdigt och länge hade vissa forskare hävdade att Stockholm förhistoria var förknippad med den plats där Stockholm så småningom skulle byggas. Vår främsta kännare av Stockholms historia var då Nils Ahnlund. På uppdrag av Stockholms stad skrev en 570-sidig bok om stadens historia.

När det gäller Stockholms förhistoria skriver Ahnlund i kapitlet "**Mellan saga och historia**" under rubriken "**Agnefit och Stocksund**" om hur Snorre Sturlason och många andra genom tiderna har tolkat de aktuella texterna. Sida upp och sida ner går han igenom snart sagt alla argument som skribenter har framfört.

När det gäller platsen för Stocksunden säger Ahnlund. "*Att Snorre har Norrström i tankarna är ofrånkomligt*".

Till slut ställer sig Ahnlund själv frågan: *Vad skall då anses historiskt av allt detta? Det enda man med någon grad av säkerhet vågar säga om unge Olav Haraldsons vikingafärd är att den synbarligen berört Södertörns kuster*".

Ahnlund undviker således att ha en egen åsikt. Varför? Vi ser att han främst redogör för vad andra författare har att säga om vilka platser de två kungarna vistats på. Jag har inte funnit att Ahnlund någon gång har en egen åsikt – **med ett undantag!**

Innan jag avslöjar undantaget vill jag framhålla att Nils Ahnlund var professor när han skrev om Stockholms äldsta historia i **Svenska Turist Föreningens bok om Stockholm**” Där nämner han inte ett ord om att Olav skulle ha varit i Stockholm.

År 1928 hade Lauritz Weibull skapat den regel som historikerna låtit sig vara beroende av – i allra högsta grad ännu på 1980-talet, när 2-bandsverket om Stockholms historia kom ut. Där hade man vridit på väderstrecken. Det var den vridningen som banade väg för tolkningen att de forntida kungarna inte skulle ha varit i Skarven utan i Mälaren. Svitjod låg på bägge sidorna om det aktuella vattendraget. Skarven? eller Mälaren?

Ahnlund kände troligen att han var tvungen att hålla god min i den pågående forskarstriden. Han hade ju fått den stora äran att skriva boken om Stockholms historia och kunde inte gärna svika den allmänna opinionen genom att säga att de två kungarna aldrig hade varit på platsen för Stockholm. Men han ville ändå markera att han fortfarande ansåg att platsen för Stocksunden och de två kungarnas besök verkligen var vid Stäketsunden, forntidens Stocksunden. Efter att ha närmare undersökt några möjliga platser formulerar han sig på följande sätt:

*”Ett av de **mindre osannolika** tar sikte på ett näs strax intill Skarvens trånga utlopp vid Stäket, vilket namn just anger förpålning i farleden”.*

Detta är den rätta platsen säger också Hans Hildebrand och Erik Gustaf Geijer med eftertryck i sina skrifter från 1800-talet.

Att jag stöder min argumentation på den Legendariska Olavssagans torde vara förståeligt för de läsare som minns den beskrivning jag gjort tidigare i min text.

Jag upprepar mitt uttalande:

Jag menar att den geografiska, geofysiska och hydrologiska verkligheten överensstämmer med den isländska textens ord om ”ett övermåttan stort vatten som utbreder sig kretsformigt inåt landet.”

Så här beskriver Nils Ahnlund den legendariska sagan.

”Äldre än denna Snorre Sturlasons skildring är en annan, som i viktiga delar har varit hans källa, men som tecknar förloppet ganska annorlunda. Den förekommer i den s.k.

Legendariska Olovssagan, som också genom sitt innehåll gör skäl för namnet”. (!)

”I denna klart nog ursprungligare redaktion blir Olav instängd med sina skepp i den stora sjön Skarven – egentligen fjärden vid Sigtuna – och tvingad att övervintra.”

[Länk till sid 65-66 i Ahnlunds bok.](#)

Lägg märke till att den ursprungliga textens ordalydelse: ”ett **övermåttan** stort vatten – en smal fjärd utåt, men **kretsformigt** inåt landet” av Ahnlund nu reducerats till den ”stora sjön Skarven”.

Minns att Ahnlund också sagt att Legendariska sagan gör skäl för namnet, underförstått att den berättar om underverk. Hur beskrivs nu detta underverk i de två versionerna?

Heimskringla: styrena lades ur lag, seglen hissades i topp, med blåsande vind styrde de med årorna och skeppen gick med fart ut över grundet. Alla kommo hela i havet.

Legendariska: Då tilldrog sig på ett underbart sätt, att näset sprack näset sönder framför Olav Haraldsson. *Obs Ordet "underbart" har omvärderats till "underverk"!*